ЕВРОПСКО УДРУЖЕЊЕ СУДИЈА

ИЗЈАВА О ПРИНЦИПИМА МАТЕРИЈАЛНЕ НЕЗАВИСНОСТИ СУДИЈА

I. Неопходност материјалне независности

1. Материјална независност је важан елемент судијске независности.
2. Делотворност материјалне независности зависи од обима и реалног обезбеђења материјалних гаранција, као и од укључености самог судства у процес измена елемената тих гаранција.
3. Материјална независност не зависи само од плате, већ и од других накнада (додатака на плату), стамбених и других погодности, врсте и обими социјалног осигурања и пензије. Сви ови елементи треба да буду утврђени законом и не смеју зависити од произвољних одлука.
4. Обезбеђивање материјалне независности обухвата и пензије судија. Мора се обезбедити да судије у пензији, узевши све у обзир, задрже животни стандард који је у разумној мери сразмеран њиховој позицији и друштвеном статусу пре пензионисања.

II. Гаранције обезбеђења материјалне независности

5. Пожељно је да систем и висина укупних примања судија (структура плате и други додаци) буде прописан законом. Ако то није случај, примања судија морају се штитити од једностраних промена једнако делотворним средствима.
6. Ако систем укупних примања судија није директно одређен законом, начини и поступци утврђивања тих примања морају бити уређени законом.
7. Судски савети и удружења судија треба делотворно да учествују у процесима доношења закона о примањима и пензијама судија и другим елементима материјалне сигурности судија, односно у преговорима о примањима и материјалној сигурности судија.
8. Судским саветима и удружењима судија треба обезбедити право да учествују у поступцима пред судом поводом плата, пензија и осталих елемената материјалне сигурности судија у своје име и као заступници својих чланова.

III. Одговарајућа материјална независност

9. Као представници једне од грана државних власти, судије треба да имају одговарајућа примања по основу функције (укључујући и материјалне погодности) као и представници других грана власти.
10. Судије врховних судова треба да имају најмање иста примања као министри/посланици.

11. У складу са повереним одговорностима, систем и висина судијских примања (систем плата, додатака и накнада) треба да буде упоредив са примањима законодавне и извршне власти. Судије треба да имају најмање иста примања (укључујући и додатне материјалне погодности) као посланици и упоредиви функционери извршне власти.

12. Како би професија судије била привлачна најбољима, примања судија изабраних из редова искусних правних стручњака треба да буду у разумном односу са приходима њихових колега у дотадашњој професији.

13. Важно је уважити значај потребе да кандидати треба да имају одговарајућа и привлачна примања и током селекције и почетне обуке.

14. Приликом одређивања примања судија треба узети у обзир да, због законских ограничења прописаних у циљу независности и непристрасности, судије немају могућност стицања додатних прихода.

15. Приликом уређења система укупних примања критеријум може бити и дужина стажа у правосуђу. Ако је за различиту врсту суда у правосуђу одређена различита накнада, ниво суда треба узети у обзир на разуман начин, балансирајући различите али подједнако важне задатке свих нивоа, који заједно пружају гаранције добро функционишућег правосудног система.

16. Не би требало да постоји различита висина примања за судије из различитих судова истог нивоа, нити различит ниво пензије након одласка у пензију.

17. Судије треба да имају најмање иста примања као тужиоци истог нивоа.

18. Након одласка у пензију треба дозволити другу професионалну делатност након периода „хлађења“, чији је циљ отклањање утиска да је претходно можда постојао недостатак независности или непристрасности.

IV. Прилагођавање примања, односно пензија

19. Примања судија не смеју се смањивати. Смањење примања или одлагање исплате може бити дозвољено искључиво као привремена мера у ванредној финансијској кризи државе и само ако одговара смањењу или одлагању исплате другим државним службеницима / политичарима / представницима других грана власти и ако се очува дотадашњи однос, а све искључиво за време трајања такве кризе.

20. Смањење примања политичара или њихово одрицање од повећања не сме аутоматски да утиче на примања судија.

21. Куповну моћ примања треба узети у обзир и примања треба прилагодити инфлацији. Правосуђе не треба изузимати од повећања, макар оног којим се приходи осталих државних службеника повећавају у складу са индексом инфлације или просечном зарадом у земљи.

22. Примања не би требало да зависе од учинка, како квалитативног тако и квантитативног.

Образложење

Наведени стандарди материјалне независности судија представљају минималне стандарде. Они не могу бити коришћени да би се сузила или умањила важећа права. Ништа не треба да омета доношење бољих решења којима би били упостављени виши стандарди.

Уз тачку 1)

Независност правосуђа је предуслов за очување владавине права и темељна гаранција правичног суђења. Ова независност мора бити гарантована не само при вршењу судијске функције, већ и у погледу избора/именовања до навршења старосне границе за пензионисање, напредовања, непремештивости, обуке, судијског имунитета, дисциплинске одговорности, плата судија, као и у погледу финансирања правосуђа уопште. Независност правосуђа мора бити законска, функционална и финансијска[1]

Гаранција независности нераскидиво је повезана са важном дужношћу суђења, тако да плата одговара значају функције које судије обављају и да представља гаранцију нераскидиво повезану са независношћу судија. Европски суд правде је навео да плате носилаца правосудне власти које одговарају значају функције коју обављају представљају суштинску гаранцију судијске независности.[2]

Примања, која су једна од гаранција судијске независности, морају одговарати значају судијске функције. Начело судијске независности, тумачено у вези са начелом правне сигурности, захтева да детаљна правила за одређивање плате судија буду објективна, предвидива, стабилна и транспарентна, како би се искључила било каква произвољна интервенција законодавне и извршне власти дотичне државе чланице. Ниво примања судија мора бити довољно висок, узимајући у обзир друштвено-економски контекст дотичне државе чланице, како би им се обезбедила економска независност која би их заштитила од сваког спољног мешања или притиска који би могао угрозити непристрасност судских одлука које морају донети[3]

Судије треба да имају на располагању довољна финансијска средства којима себи могу да обезбеде животни стандард у складу са статусом њихове професије, обликоване њиховим дужностима и одговорностима према друштву.

Државе у којима је корупција била широко распрострањена покушале су да обезбеђивањем високих примања судијама поставе бедем заштите правосуђе од те „заразе“.

Уз тачку 2)

Плате судија треба да одговарају достојанству њихове професије и терету одговорности.[4] Судијама треба понудити конкурентан и привлачан систем примања.[5]

Ниво примања судија треба да буде одређен тако да их заштити од притисака усмерених на доношење одлука – и, уопштеније, на њихово понашање. Ускраћивање судијама било ког примања на које по

[1] ЦЦЈЕ, Магна карта судија (Основни принципи) – Стразбур 17-19. новембар 2010, члан 3, 4
[2] ЦЈЕУ, Ц-64/16, Удружење синдиката португалских судија (одлука од 27. фебруара 2018) §45
[3] ЦЈЕУ, спојени предмети Ц-146/23 [*Sąd Rejonowy* против *Białymstoku*] и Ц-374/23 [*Adoreikė*] (пресуда од 25. фебруара 2025) §56-58
[4] ЦЦЈЕ, Мишљење број 1(2001) о независности судија §61
[5] ЕНЦЈ, Привлачност судијске професије, Извештај 2023-2024 §19

закону имају право представља околност која може да омета вршење њихове судијске функције са неопходном посвећеношћу.[6]

Да би се обезбедила неопходна материјална независност, није довољно само на одговарајући начин уредити систем плата и начин његове примене, већ је потребно предвидети конкретно укључивање правосуђа приликом одлучивања о могућим променама (видети тачке 7, 8).

Уз тачку 3)

Квалитет доношења судијских одлука зависи од расподеле одговарајућих људских, финансијских и материјалних ресурса сваком правосудном систему, као и од очувања финансијске сигурности сваког судије унутар тог система[7]

Појам судијских примања обухвата све социјалне погодности, укључујући и пензију. Неопходни су механизми аутоматског усклађивања, попут индексације плата, који судијску плату усклађују са инфлацијом и тржишним условима. Остали механизми могу укључивати претходно искуство, радни или судијски стаж (где је применљиво), посебне одговорности, време проведено у путовању и број дана годишњег одмора. Све ово могу бити елементи обрачуна приликом одређивања система примања.[8]

Када се процењује материјална обезбеђеност судија, није довољно имати у виду само основну плату, већ треба имати у виду и додатне приходе, али и социјалне погодности. У интересу транспарентности и сигурности, пожељно је да највећи део прихода буде укључен у основну плату. Све врсте примања треба да буду регулисане јасним критеријумима и не смеју зависити од дискреционих одлука судске управе (председника судова, савета) или других органа, што би могло отворити врата утицају.

Уз тачку 4)

Као и сви други, судије ће усмеравати своје планове и организовати своје активности да би обезбедили животне услове не само током обављања професије, већ и за време након тога.

Ниво пензије судије треба да буде што ближи нивоу његове последње плате (укључујући додатке и друге материјалне погодности), како би се употпуниле гаранције финансијске сигурности, тако да одговара статусу бившег судије, као и да финансијски мотивише опредељење других за избор судијске каријере.

Будући да су професионалне пензије судије елеменат плате, из њих проистичу права која морају бити заштићена, укључујући и право на имовину[9] Примање по основу минулог рада судије представља награду за истрајност у служби, пре свега ради компензовања ускраћености, ограничења и неспојивости која судија подноси током обављања судијске професије. Занемаривање ове судске праксе представља озбиљну повреду права ЕУ.[10]

Уз тачке 5) – 6)

Најбоља заштита материјалне независности судија јесте да се одговарајући елементи утврде законом или чак уставом (нпр. Ирска). То је случај у многим земљама. У другим земљама, систем је утврђен

[6] ЕСЉП, *Kubat* и други против Чешке републике (одлука од 22. јуна 2023) §95
[7] ЦЦЈЕ, Мишљење број 11(2008) о квалитету судских одлука, Препорука (б)
[8] ЕНЦЈ, Привлачност судијске професије, Извештај 2023-2024 §20
[9] ЦЈЕУ, Ц-262/88, *Douglas Harvey Barber* против *Guardian Royal Exchange Assurance Group* (пресуда од 17. маја 1990)
[10] ЦЈЕУ Ц-224/01, *Gerhard Köbler* против Републике Аустрије (пресуда од 30. септембра 2003)

законом, али је конкретна висина плата резултат преговора (нпр. нордијске земље имају комбинацију нордијског модела рада и националног законодавства које се односи на плате државних службеника и пензије уопште).

Основна правила или систем плата за професионалне судије треба да буду утврђени законом.[11] То се сматра суштинским у већини земаља. У неким системима (нпр. у нордијским земљама) ова потреба за заштитом материјалне независности доживљава се као довољно гарантована начином на који се плате утврђују као резултат преговора са надлежним органима.

Уз тачке 7) – 8)

Судски савети и удружења судија треба да буду укључени када законодавац доноси или мења законске одредбе које се односе на правосуђе или статус судија.

Пре разматрања у парламенту, савет судства мора бити консултован о свим нацртима закона који могу имати утицај на правосуђе, нпр. на независност правосуђа.[12]

Када се конкретно одређивање плата спроводи кроз преговарачки поступак, треба обезбедити да судски савет и удружења судија имају право учешћа и у том процесу.

Судски савети и удружења судија треба да имају могућност не само да заступају судије у судским поступцима који се односе на њихову материјалну независност, већ да и сами буду странка у таквим поступцима (нпр. пред уставним судом).

Први циљ удружења судија – успостављање и одбрана независности – обухвата, између осталог, одбрану судија и правосуђа од било каквог нарушавања независности, захтевање довољних ресурса и задовољавајућих услова рада, као и тежњу ка адекватним платама и социјалној сигурности. У циљу унапређења и одбране независности судија и правосуђа, удружења судија морају да спроводе широк спектар активности.[13]

Удружења судија представљају професионално искуство и ставове судија, и потребни су им начини да своја разматрања и предлоге саопште другим гранама државне власти. Консултовање судија преко њихових представника или струковних удружења о свакој предложеној промени њиховог статуса, било у погледу основа њихових примања, било у погледу њихове социјалне заштите, укључујући пензије, треба да обезбеди да судије не буду изостављене из процеса одлучивања о тим питањима.[14]

Уз тачке 9) – 11)

Свака од три гране власти има своју посебну улогу. Све три су неопходне за демократску државу засновану на владавини права.

Судство је једна од три гране власти у демократији. Оне су комплементарне, и ниједна не сме доминирати. У демократској држави, три гране власти функционишу по систему међусобних кочница и равнотеже (*checks and balances*) у интересу друштва у целини. Остале гране власти треба да уваже легитимну уставну функцију коју спроводи правосуђе и да му обезбеде довољне ресурсе за испуњавање те функције[15]

[11] Препорука ЦМ/Рец (2010)12 о судијама: независност, ефикасност и одговорност, Анекс §53
[12] ЦЦЈЕ, Мишљење број 10(2007) о савету судства у служби друштва - Препорука Д(x)
[13] ЦЦЈЕ, Мишљење 23(2020) о улози удружења судија у подршци независности судства §17, 24
[14] *idem*, §38
[15] ЦЦЈЕ, Мишљење број 18(2015) о положају судске власти и њеном односу са другим државним властима у модерној демократији §9, 42

Стога је само по себи јасно да највиши представници сваке гране власти треба да имају одговарајућа примања. Опште овлашћење врховних судова за доношење коначних одлука последично сврстава судије Врховног суда најмање у ранг министара, а судије апелационих судова такође морају бити адекватно рангиране најмање на нивоу чланова парламента и упоредивих високих позиција у извршној грани државне власти. За прецизно поређење, морају се узети у обзир укупна примања, укључујући све материјалне погодности представника других грана власти.

Уз тачку 12)

Да би се обезбедио квалитет правосуђа, судијске функције морају бити привлачне квалификованим кандидатима, те се стога морају понудити конкурентне плате и пензије како се најбољи кандидати не би изгубили у корист приватног сектора или других јавних функција.
У системима у којима се судије бирају из редова искусних правника, подједнако је важно понудити финансијску перспективу која привлачи искусне правнике да пређу у правосуђе.

Уз тачку 13)

У неким правосудним системима постоји додатна препрека за привлачење квалификованих кандидата: дуга обука и/или полагање испита без адекватне накнаде, као и неизвесност да ли ће на крају бити именовани.

Ова негативна последица могла би се умањити ако би кандидати већ у овој фази добијали одређену финансијску подршку од државе.

Уз тачку 14)

Вансудске активности могу изазвати сумњу у непристрасност судија. Због тога многи правосудни системи ограничавају могућност судијама за обављање вансудских активности на наставу, предавања, арбитражу, научне или уметничке активности или на обављање дужности које судија мора да врши на основу закона. Такво ограничење основног права на слободу запошљавања је оправдано, али се смањена могућност остваривања додатног прихода из активности ван радног места мора узети у обзир приликом утврђивања система плата и пензија судија.[16]

Уз тачку 15)

Италијански систем, у којем се судијама током каријере повећава плата на исти начин без обзира на позицију, чини се јединственим.

Уобичајено је да судије виших судова имају веће плате. Поставља се питање односа између плата на различитим нивоима. Судије врховних судова треба да имају бар иста примања као највиши представници других грана власти (видети тачку 9). Код одређивања плате судија нижих инстанци може се узети у обзир да је више њихових одлука подложно могућем преиспитивању од стране судија виших инстанци, али и да судије првог степена имају своје неизоставне одговорности.

[16] Видети ЦЈЕУ Ц-224/01, *Gerhard Köbler* против Републике Аустрије (одлука од 30. септембра 2003)

Уз тачку 16)

Не може постојати оправдање за различите плате за исти посао. Не сме бити разлика у платама или пензијама судија који раде, односно који су радили, под идентичним условима (иста функција, ниво суда, надлежности, образовање, стаж итд).

Овакве разлике стварају хијерархијско размишљање, неповерење и поделе унутар правосуђа.

Уз тачку 17)

Нема разлога да тужиоци имају веће плате од судија. То је у супротности с њиховом улогом у поступку, јер су они странка у процесу у којем суд доноси одлуку.

Више плате тужилаца у неким земљама потичу из њихове историјске улоге у управљању судовима или надзору над судском праксом. Таква пракса данас није оправдана, посебно јер је ЦЦЈЕ нагласило да блискост и комплементарност задатака судија и тужилаца захтева сличне услове рада и плата.[17]

Уз тачку 18)

Важност прихода након одласка у пензију за материјалну независност већ је истакнута под тачком 4. Уколико се може избећи утисак да је додатни извор прихода након одласка у пензију већ могао утицати на рад судије при вршењу његове функције, било би дискриминаторно забранити судијама да остварују додатни приход након пензионисања.[18]

Уз тачку 19)

По правилу, смањење плата и пензија судија не би смело да буде могуће.

Плате и пензије судија морају бити заштићене законом од смањења током мандата, како би се избегле претње по независности правосуђа. Свака промена мора бити законски предвиђена тако да се елиминише могућност смањења примања судијама, било активним или пензионисаним. Судијске плате и пензије морају бити заштићене од умањења посебним законским одредбама. Смањење плата судија требало би да буде могуће само у случају ванредне финансијске кризе државе и само ако се примењује на све остале државне службенике (као и политичаре/представнике других грана државне власти), уз задржавање утврђене пропорције.[19]

Заштита од смањења судијске плате такође је прописана и чланом 1. Протокола број 1 уз Европску конвенцију о људским правима (ЕКЉП).[20]

Свако одступање од метода за утврђивање плата мора бити оправдано циљем који је у општем интересу. Таква одступања, која не смеју бити посебно усмерена на судије, морају бити неопходна, сразмерна и привремена. Она не смеју нарушити примереност плата судија њиховим функцијама.[21]

---

[17] ЦЦЈЕ, Мишљење број 12(2009) о односу судија и тужилаца у демократском друштву § 37
[18] Видети Универзалну повељу о судији, ИАЈ (донета 1999, допуњена 2017), члан 13
[19] Видети ЕНЦЈ, Финансирање правосуђа, Извештај 2015-2016
[20] Видети у погледу пензија ЕСЉП, *Khoniakina* против Грузије (одлука од 19. јуна 2012) §72
[21] ЦЈЕУ, спојени предмети Ц-146/23 [*Sąd Rejonowy* против *Białymstoku*] и Ц-374/23 [*Adoreikė*] (пресуда од 25. фебруара 2025)

Уз тачку 20)

Понекад су плате судија везане за приходе политичара који из политичких разлога одбијају повећање плата. Такво одбијање не би требало аутоматски да утиче на судије, јер политичари често имају могућности за остваривање других додатних прихода.

Уз тачку 21)

Плате судија морају пратити инфлацију. Прилагођавање плата мора ићи у корак са растућим трошковима живота како би се очувала куповна моћ. Плате судија треба да буду индексиране у односу на стопу инфлације на годишњем нивоу, према прецизним критеријумима обрачуна утврђеним законом. Плата, која треба да буде адекватна, мора се повећати ако куповна моћ опада. Без прилагођавања плата развоју куповне моћи током времена, плата би изгубила своју функцију обезбеђивања прихода који одговара улози, статусу и одговорности судија. (У прошлости је понекад коришћено као популистичко политичко средство да се судије искључе из општег повећања прихода у складу са стопом инфлације).

Уз тачку 22)

Комбинација прихода и критеријума учинка, посебно квантитативног исхода рада судија, може непримерено утицати на рад.

Накнада не сме зависити од резултата рада судије, нити од његових/њених учинака, и не сме бити умањена током трајања судијске службе..[22]

[22] Универзална повеља о судији, члан 8-1